

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ СІМ'Ї

Дипломна робота з соціальної педагогіки
(освітньо-кваліфікаційний рівень
«Бакалавр»)

студентки 4 курсу 42 групи
галузі знань:

0101 Педагогічна освіта

напряму підготовки:

6.010106 Соціальна педагогіка

Одарич Надії Віталіївни

Керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент **І.В. Літяга**

Рецензент: кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри природничих та
соціально-гуманітарних дисциплін
КВНЗ

«Житомирський інститут
медсестринства» ЖОР
В.О. Коваленко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНСУЛЬТУВАННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З СТУДЕНТСЬКИМИ СІМ'ЯМИ.....	6
1.1. Сутність соціально-педагогічноо консультивання.....	6
1.2. Студентська сім'я як об'єкт соціально-педагогічного консультивання	12
1.3. Технологія соціально-педагогічної роботи із студентською сім'єю.	20
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ КОНСУЛЬТУВАННЯ СТУДЕНТСЬКИХ СІМЕЙ.....	31
2.1. Програма дослідження форм та методів консультивання студентських сімей.....	31
2.2. Емпіричне дослідження форм та методів консультивання студентських сімей.....	32
2.3. Технологія соціально-педагогічного консультивання студентської сім'ї.....	49
Висновки до розділу 2	Error! Bookmark not defined.
ЗАГАЛЬНІ	
ВИСНОВКИ.....	Error!
Bookmark not defined.	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	76

Вступ

Актуальність дослідження. В сучасному українському суспільстві хоча і відбувся певний дисонанс з традиційними формами подружнього співіснування, однак сім'я й досі залишається головним осередком суспільства. Вона відіграє надзвичайну роль у його життєдіяльності – через фізичну й соціокультурну зміну поколінь забезпечує можливість існування суспільства. У сім'ї створюється найбільше суспільне багатство – людина. Тут вона народжується і формується як особистість.

При цьому, з популяризацією отримання вищої освіти та зростанням її доступності, актуальним постає питання вивчення студентської сім'ї та проблематики її існування, адже від того, як буде відбуватись її становлення і розвиток на початкових етапах спільного життя, залежатимуть подальші сімейні стосунки та життя, що має вплив на розвиток суспільства в цілому. Демографи фіксують катастрофічне падіння народжуваності, соціологи відзначають зростання числа асоціальних сімей і передбачають зниження життєвого рівня, падіння моральних устоїв сімейного виховання. Безробіття стає однією з найактуальніших проблем молоді української сім'ї. І не лише тому, що відповідальність батьків за навчання, професійне самовизначення, працевлаштування студентського подружжя, матеріальний добробут молодих історично склався в нашому суспільстві ще за радянських часів.

Проблеми сьогодення потребують від суспільства і держави нагальних заходів щодо запровадження системи надання професійної консультативної допомоги студентським сім'ям для ефективного подолання ними найбільш типових соціальних, психологічних та інших проблем. Оскільки у сім'ї, а особливо у студентській, знаходять відображення всі соціальні проблеми, що характерні для сучасного суспільства.

Аналіз наукових праць свідчить про недостатність вивчення проблем студентської сім'ї в теорії і практиці соціальної педагогіки, і, як наслідок, відсутність ефективної соціально-педагогічної роботи щодо формування якостей сім'янина. Аналіз проблем, пов'язаних з функціонуванням студентської сім'ї, та проблем соціальної підтримки з боку держави, громадських організацій, науковців свідчать про наполегливі пошуки ефективних змісту, форм та методів роботи з молодими сім'ями. Науковцями досліджувались різні аспекти зазначеної проблеми, викладені у дослідженнях О. Безпалько, І. Зверєвої, І. Дубровіної, Е. Ейдемільер, А. Капської, А. Личко, Н. Максимової, Р. Овчарової, В. Оржеховської, Є. Холостової та ін. Однак вивчення різноманітних соціально-педагогічних аспектів консультування студентських сімей залишаються малодослідженими, саме тому нами було обрано тему дослідження: «Консультування студентської сім'ї».

Об'єкт дослідження – студентські сім'ї.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї.

Мета дослідження – проаналізувати зміст, форми та методи соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність та специфіку соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї.
2. Дослідити форми та методи соціально-педагогічного консультування з студентськими сім'ями.
3. Розробити технологію соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань дослідження було використано ряд теоретичних (аналіз наукових джерел,

узагальнення, індукція, систематизація) та практичних методів (статистичні методи кількісної та якісної обробки отриманих результатів).

Експериментальна база дослідження: дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі ВНЗ м. Житомира (Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомирський національний агроекологічний університет, Житомирський державний технологічний університет, Житомирський інститут медсестринства).

Теоретичне значення дослідження: узагальнено та проаналізовано теоретичні основи соціально-педагогічної консультативної діяльності з студентськими сім'ями.

Практичне значення дослідження: розроблено й обґрунтовано технологію соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї.

Апробація роботи. Результати дослідження опубліковані у збірнику наукових праць...

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (51 найменування, в т.ч. 8 іноземних). Робота викладена на 75 сторінках друкованого тексту та 9 сторінках додатків.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Визначивши сутність та специфіку соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї, ми прийшли до наступних висновків. Становлення та функціонування студентської сім'ї відбувається на фоні багатьох проблем психолого-педагогічного, соціально-економічного, медичного, правового характеру. На процес становлення та розвитку студентської сім'ї впливають об'єктивні чинники, які обумовлені соціально-економічним становищем нашої країни та його впливом на життєдіяльність студентської сім'ї, точніше його впливом на якість виконання нею сімейних функцій. Складність самостійного вирішення проблем студентським подружжям обумовлена суб'єктивними умовами становлення, що ґрунтуються на відсутності життєвого досвіду, недостатній соціальній зрілості, відсутністю психолого-педагогічних знань. Протиріччя між наявністю проблем студентської сім'ї та обмеженою здатністю їх самостійного вирішення обумовлює необхідність надання кваліфікованої допомоги та підтримки з метою її збереження, зміцнення та подальшого розвитку. Соціально-педагогічне консультування – це особливий вид консультування. Воно реалізується в таких напрямках як: соціальний, соціально-правовий, соціально-педагогічний, педагогічний, соціально-психологічний, соціально-медичний та соціально-дозвілевий та є вкрай необхідною складовою професійної діяльності соціального педагога.

Соціальний педагог, технологізуючи процес допомоги студентській сім'ї, працює за наступною схемою. По-перше, це профілактика сімейного неблагополуччя через роботу з молоддю щодо відповідального батьківства та підготовки до сімейного життя. По-друге, це безпосередня робота з студентською сім'єю, яка опинилася в складних життєвих обставинах. Причому не можна визначати пріоритетність одного з напрямків – обидва

мають здійснюватися паралельно. При цьому методи і прийоми, що застосовуються соціальним педагогом в процесі консультування студентських сімей безпосередньо від форми роботи з ними. Індивідуальна робота з одним з членів студентської подружньої пари передбачає роботу контекстуального характеру сімейних відносин (у пам'яті і образах клієнта, в його малюнках і програються ситуаціях тощо). Студентська сім'я в цьому випадку продовжує існувати в плані уявлення, вторинного образу і може отримати тлумачення та оцінку клієнта. Проте найбільш поширеним при консультуванні студентських сімей все ж є спільне консультування студентської подружньої пари. У цьому випадку соціальний педагог може безпосередньо підвести їх до усвідомлення конфліктних, непродуктивних форм взаємодії. Традиційно основним методом соціально-педагогічного консультування студентської сім'ї вважається інтерв'ю, тобто терапевтична бесіда, спрямована на соціально-психологічну підтримку студентської сім'ї та допомогу їй. Однак сьогодні в практиці соціально-педагогічного консультування (у тому числі і сімейного) широко застосовується все багатство методів і прийомів, розроблених у різних підходах: діалогічне спілкування, поведінкові методи, соціодрама та психодрама і рольове моделювання, аналіз історії сім'ї, генограмма, а також методи групової терапії. До основних ж технік у роботі з студентською сім'єю можна віднести такі техніки, як «соціограма в дії», «сімейна скульптура», «сімейна хореографія» і т.п.

2. Дослідивши форми та методи соціально-педагогічного консультування з студентськими сім'ями, ми прийшли до наступних висновків. Студентських сімей, що юридично оформили власні стосунки, а також у яких обидва члени подружжя – студенти стаціонарної форми навчання – незначна кількість. Як показало наше дослідження, в переважній більшості випадків хтось зі студентського подружжя переходить на заочну форму навчання для економічного посилення сім'ї

чи догляду за дитиною, при цьому більшість студентських пар не поспішають юридично оформлюватись, а проживають у цивільному шлюбі (проте, відповідно до діючого Цивільного кодексу вони мають всі ознаки сім'ї, а тому ввійшли до вибіркової сукупності нашого дослідження). За результатами опитування можемо виділити декілька ключових груп проблем студентських сімей: економічно-побутові (забезпечення доходів сім'ї, наявність власного житла), соціальні (ставлення оточуючих та батьківських сімей до раннього шлюбу та його соціальних наслідків, наявність залежності від батьківських сімей і т.п.), психологічні (потенції самореалізації та кар'єрного зростання подружжя, незначний досвід спільного побуту та відповідних моделей поведінки, значний рівень конфліктності і т.п.). Відповідні проблеми формують специфічний, характерний саме для студентської сім'ї, запит на надання соціальних послуг (зокрема і послуг соціального та соціально-педагогічного консультування).

В процесі верифікації даних за допомогою іншої методики, ми підтвердили ключові групи проблем студентської сім'ї як основні для впливу в процесі соціального та соціально-педагогічного консультування: житлові та побутові проблеми; економічні проблеми роботи за фахом, можливостей кар'єрного зросту та загального матеріального забезпечення; проблеми соціально-психологічної взаємодії у молодому подружжі та з батьківськими родинами. Також ми з'ясували, що більшість опитаних студентських пар не користувались послугами консультування взагалі та соціального зокрема. Консультативними послугами скористалась лише десята частина респондентів, та й то виключно психологічними консультаціями. Хоча, практично всі опитані студентські пари мають достовірні уявлення про місця надання консультативної допомоги, чітко виокремлюючи психологів, фахівців соціальної сфери та соціальні служби,

однак значна частина з опитаних пар навіть і не планують до них звертатись, оскільки вважають, що не мають такої необхідності.

Для релевантності дослідження ми з'ясували точку зору фахівців Житомирського міського ЦСССДМ, які досить добре поінформовані та об'єктивно ідентифікують проблеми студентських сімей, які є серед їхніх клієнтів. При цьому опитані фахівці зазначають, що консультування є основною формою роботи з цією категорією сімей. А застосовують вони зазвичай індивідуальну та сімейну (групову) його форму, рідше – окремо консультують дітей, якщо такі є. До основних методів консультування респонденти віднесли власне соціально-педагогічні методи, психологічні методи та методи соціально-економічної інформаційної та посередницької підтримки. А з організаційної точки, до основних проблем консультування цієї категорії сімей (яку вони відносять до більш широкої категорії «молоді сім'ї») є проблема юридичного оформлення стосунків такого подружжя, що часто перебуває у цивільному шлюбі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алёшина Ю. Е. Семейное и индивидуальное психологическое консультирование / Ю. Е. Алешина. – М. : Класс, 1999. – 266 с.
2. Біліченко О. С. Стратегічні напрями формування державної молодіжної політики / О. С. Біліченко // Агросвіт. – 2012. – №12. – С. 53-57.
3. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій; МАУП. – К. : МАУП, 2001. – 95 с.
4. Бондырева С. К. Психолого-педагогические проблемы интегрирования образовательного пространства / С. К. Бондырева. – М. : Сфера, 2003. – 177 с.
5. Браун Дж. Семейная психотерапия и семейное консультирование / Дж. Браун, Д. Кришсенсен. – М. : Академия, 2001. – 304 с.
6. Буленко Т. В. Соціально-психологічні основи функціонування сучасної студентської сім'ї / Т. В. Буленко // Науковий вісник ВДУ. – Луцьк: Вежа, 1998. – № 9.
7. Вілівчук О. М. Сім'я як суб'єкт соціального аналізу / О. М. Вілівчук. – Львів : Каменяр, 1991. – 212 с.
8. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. – К.: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
9. Галагузова М. А. Методика і технології роботи соціального педагога / М. А. Галагузова. – М. : Гардарики, 2002. – 226 с.
10. Горностай П. П. Теория и практика психологического консультирования / П. П. Горностай, С. В. Васьковская. – К. : Наукова думка, 1995. – 224 с.
11. Данченко О. Особливості організації соціально-педагогічної роботи з різними категоріями молоді / О. Данченко // Педагогіка і психологія : Збірник наукових праць. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 384 с.

12. Дмитриева В. Г. Организационная социально-педагогическая деятельность социального педагога в образовательном учреждении: Методические рекомендации / В. Г. Дмитриева, Ф. П. Черноусова, И. В. Яркова. – М. : Гардарики, 2004. – 451 с.
13. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навчальний посібник для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с.
14. Зверева І. Д. Соціальна робота в Україні / І. Д. Зверева, Г. М. Лактіонова. – К. : Науковий світ, 2003. – 448 с.
15. Зубок Ю.А. Проблемы социального развития молодежи в условиях риска / Ю. А. Зубок // Социс. – 2003. – №4. – С. 17 – 23.
16. Капська А. Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи [модульний курс дистанційного навчання] / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола. – К. : Академія, 2002. – 164 с.
17. Капська А. Й. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / А. Й. Капська. – К. : «Академвидав», 2000. – 344 с.
18. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навчально-методичний посібник / А. Й. Капська – К.: УДЦССМ, 2001. – 220 с.
19. Караев А. М. Социализация молодежи: Методологические аспекты исследования / А. М. Караев // Гуманитарные и социально-экономические науки. – 2005. – №3. – С. 124 – 128.
20. Ковалев С. В. Психология семейных отношений / С. В. Ковалев. – М. : Педагогика, 1997. – 159 с.
21. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлєбїк // Соціальна робота : навч. посіб. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.

22. Кравченко Т. В. «Життєві сценарії» сім'ї та їхній вплив на соціальний розвиток особистості / Т. В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1 – 2. – С. 61 – 67.
23. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования / М. М. Левина. – М. : Академия, 2001. – 272 с.
24. Максименко С. Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці / С. Д. Максименко. – К. : Наукова думка, 1999. – 188 с.
25. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика / Л. В. Мардахаев. – М. : Гардарики, 2005. – 269 с.
26. Маркова И. М. Роль культурно-образовательной среды в социализации студентов / И. М. Маркова // Вопросы воспитания. – 2008. – №3. – С. 7.
27. Москаленко В. В. Соціальна служба в Україні: соціально-психологічні засади формування й ефективного функціонування / В. В. Москаленко. – К. : Фенікс, 2005. – 664 с.
28. Мудрак С. Психологічні особливості взаємин молодого подружжя у кризовий період / С. Мудрак // Науковий вісник ВДУ. – Луцьк: Вежа, 1996. – №9. – С. 23-24.
29. Немов Р. С. Основы психологического консультирования: Учеб. для студ. Вузов / Р. С. Немов. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 1999. – 440 с.
30. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка / С. С. Пальчевський. – К. : Либідь, 2005. – 454 с.
31. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: Навчальний посібник / С. С. Пальчевський – К. : Кондор, 2005. – 560 с.
32. Папуча М. В. Психологія ранньої юності : Навчально-методичний посібник / М. В. Папуча. – Ніжин: НДПУ, 2001. – 137 с.
33. Постовий В. Г. Сучасна сім'я і її педагогіка / В. Г. Постовий. – К. : Освіта, 1994. – 63 с.

34. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю : закон України від 21 черв. 2001 р. № 2558 // Голос України. – 2001. – 27 лип. – С. 4.
35. Рыбак Е.В. Основы семейной коммуникации : социально-педагогическая работа с детско – родительской группой / Е.В. Рыбак. – Архангельск : Изд-во «КИРА», 2007. – 110 с.
36. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
37. Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : Навч. Посібник / В. А. Семиченко. – К. : Веселка, 1998. – 210 с.
38. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / За заг ред А.Й.Капської, І.М.Пінчук, С.В.Толстоухової. – К. : УДЦССМ, 2000. – 260 с.
39. Соколов Е. Н. Социально-психологическая и консультативная работа с семьей: Хрестоматия / Под ред. Л.Б. Шнайдер : В 2 ч. – М. : МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 2004. – Ч.2. – 728 с.
40. Степанов Е. Н. Личностно – ориентированный подход в работе педагога: разработка и использование / Е. Н. Степанов – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 128 с.
41. Технології соціально-педагогічної роботи / За заг ред. проф. А. Й. Капської. – К. : УДЦССМ, 2000. – 372 с.
42. Шеляг Т. В. Современная семья и социальная работа / Т.В. Шеляг. – М. : СТИ, 1999. – 244 с.
43. Ярема В. І. Соціальна робота: теорія і практика / В. І. Ярема. – Ужгород : УжДУ, 2000. – 154 с.
44. Ackerman N. W. The Psychodynamics of Family Life / N.W. Ackerman – New York : Jason Aronson, 1994. – 396 p.
45. Athanasou A. James International Handbook of Career Guidance / J. Athanasou. – Sydney : Springer, 2008. – 741 p. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4020-6230-8/page/1>. – Назва з екрану.

46. Brown S. Handbook of counseling psychology / S. Brown. – Hoboken : John Wiley & Sons, Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9780470228289_sample_388634.pdf. – Назва з екрана.
47. Christenson S. Schools and Families: Creating Essential Connections for Learning / S. Christenson. – New York: The Guilford Press, 2001. – 246 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=cyfsposters>. – Назва з екрану.
48. Penney David Social conduct and family / D. Piterson. – Chicago: Prentice Hall, 1998. – 460 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unf.org/education/pdf/44543.pdf>. – Назва з екрана.
49. Reform Strategy for Education in Ukraine : Educational Policy Recommendations. – Kyiv : K.I.S., 2003. – 280 p.
50. Rokeach M. The nature of human values and value systems, in E.P.Hollander and R.G. Hant (eds) Current Perspectives in Social Psychology, 4th ed. – New York: Oxford University Press, 1976. – 320 p.
51. Smith, George Patrick Family values and the new society : dilemmas of the 21st century. – Westport, Conn. : Praeger, 1998. – 285 p.